

Achtergrond: van stemmachines naar OSV

Nederland stemt sinds de verkiezing van de leden van het Europees Parlement, op 4 juni 2009, weer (uitsluitend) met het rode potlood. Ruim dertig jaar lang was bij verkiezingen gebruik gemaakt van stemmachines. Kritiek op deze wijze van stemmen leidde er toe dat aan deze praktijk een einde kwam. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties trok de goedkeuring voor de inzet van stemmachines in. Wel werd door de Kiesraad software ontwikkeld ter ondersteuning van het verkiezingsproces (OSV).

In de aanloop naar de Tweede Kamer Verkiezingen 2006 kwam er in Nederland een discussie op gang over stemmachines c.q. stemcomputers. Deze discussie was voor de toenmalige minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties, mr. drs. A. Nicolaï, aanleiding om een commissie te installeren. Deze Adviescommissie inrichting verkiezingsproces, onder voorzitterschap van mr. F. Korthals Altes, kreeg de opdracht om de inrichting van het verkiezingsproces te evalueren. Veel aandacht ging uit naar de rol van automatisering (i.c. stemmachines) in het verkiezingsproces.

Waarborgen verkiezingsproces

In het eindrapport van de Commissie Korthals ‘Stemmen met vertrouwen’ worden acht waarborgen genoemd waaraan het verkiezingsproces in Nederland dient te voldoen.

Dit zijn:

- transparantie;
- controleerbaarheid;
- integriteit;
- kiesgerechtigheid;
- stemvrijheid;
- stemgeheim;
- uniciteit;
- toegankelijkheid.

Alles tegen elkaar afwegend, concludeerde de Commissie dat “het stemmen met papieren stembiljetten in een stemlokaal gezien vanuit de transparantie en de controleerbaarheid” de voorkeur heeft. Wel zag de commissie een (toegevoegde) waarde voor elektronische hulpmiddelen, in het bijzonder die van een stemprinter met elektronische stemmenteller.

De aanbevelingen van de Commissie waren voor de toenmalige staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties - drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten - aanleiding voor het besluit om software te laten ontwikkelen ter ondersteuning van het verkiezingsproces.

Ontwikkeling Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV)

Er wordt tegenwoordig dus weer met potlood en papier gestemd. Dit neemt niet weg dat politieke partijen, gemeenten en het centraal stembureau digitale hulpmiddelen kunnen gebruiken gedurende het verkiezingsproces, vooral bij de kandidaatstelling en uitslagberekening. De Kiesraad heeft hiertoe, in overleg met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV) laten ontwikkelen. De redenen om hierin te voorzien zijn:

- de grote hoeveelheid te verwerken informatie;
- de vereiste betrouwbaarheid;
- de termijn van enkele dagen waarbinnen de verkiezing definitief moet zijn vastgesteld.

De software voldoet aan de technische eisen die de toenmalige staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft vastgesteld. Dit betekent onder meer dat de software open source is en op basis van open standaarden is ontwikkeld.

Deze software is het voor het eerst gebruikt bij de verkiezingen van het Europees Parlement van 4 juni 2009.

Eisen OSV

Eén van de adviezen van de Commissie Besluitvorming Stemmachines in 2007 was om (alsnog) eisen te stellen aan software die wordt gebruikt voor het berekenen van de uitslag, inclusief de zetelverdeling. De toenmalige staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft vervolgens eisen voor de centrale stembureaus geformuleerd en deze aan de voorzitter van de Tweede Kamer en aan de Kiesraad gezonden.

Convenant tussen VNG en Kiesraad

Vervolgens is de Kiesraad in overleg getreden met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en is afgesproken dat de Kiesraad deze software voor alle centrale stembureaus zou laten ontwikkelen. Afspraken tussen de VNG en de Kiesraad zijn vastgelegd in een convenant dat is gepubliceerd in de Staatscourant. In het convenant is onder meer opgenomen dat 'partijen er belang aan hechten dat bij alle verkiezingen op grond van de Kieswet dezelfde software wordt gebruikt'.

Adviesrol voor Klankbordgroep

Tevens werd belang gehecht aan een (externe) Klankbordgroep met als taak de Kiesraad te adviseren over keuzes rond het proces van de aanbesteding en de ontwikkeling van het verkiezingsproces. Het Instellingsbesluit van deze groep is eveneens gepubliceerd in de Staatscourant.

Aanbesteding

In de zomer van 2008 werd een Europese (openbare) aanbestedingsprocedure doorlopen voor de opdracht tot het ontwikkelen en beheren en onderhouden van de software. De opdracht werd begin oktober gegund aan IVU Traffic Technologies AG uit Duitsland. Om deze opdracht goed te kunnen aanbesteden werden de eisen van de toenmalige staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vertaald in een Beschrijvend Document waarin ruim 100 eisen en wensen zijn opgenomen. De software ondersteunt zowel de kandidaatstelling als de berekening en vaststelling van de uitslag

Start ontwikkeling

In oktober 2008 werd direct gestart met de ontwikkeling van de software. Gezien de verkiezing van de leden van het Europees Parlement in juni 2009 werd prioriteit is gegeven aan de software die gemeenten, politieke partijen en de Kiesraad bij die verkiezing gebruiken. De software kreeg de naam Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV). Na het gebruik van OSV door politieke partijen, gemeenten en de Kiesraad bij de afgelopen Europese Parlementsverkiezing, heeft de Kiesraad software voor de overige verkiezingen ontwikkeld en getest.